

UNITÁRIUS ÉLET

III. ÉVFOLYAM, 12. SZÁM.

1949. DECEMBER 15.

Karácsony

Az esztendők jönnek, tovatűnnek, karácsony varázsa azonban, változatlanul megmarad. Sőt, minél ridegebbé és fenyegetőbbé válik körülöttünk a világ, annál jobban át-érezzük ennek az áldott ünnepnek a jelentőségét. Minél jobban fokozódik egy esetleges háború veszedelem, annál elevenebben dobog szívünk a mennyei seregek énekére: „Dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, e földön békesség az emberekhez jóakarattal.” Az ünnep hangulata a nem-keresztényekre is átragad. Ez az ünnep olyan egyetemes és annyira emberi, hogy szinte nem is kell valakinek kereszténynek lennie, hogy áhitatából részt vegyen.

Ennek az a magyarázata, hogy karácsony éjszakáján egy olyan rendkívüli nagy dolog történt, ami közvetve, vagy közvetlenül — anélkül, hogy ez az illetőben tudatosítva lenne — a világon minden ember életét érinti; sőt döntően befolyásolja, azokat is, akik előttünk jártak, azokat, akik utánunk jönnek: megkeresztelkedettek és meg nem keresztelkedettek egyaránt. Ez volt a világtörténelem legnagyobb eseménye. Az a kis gyermek, aki a betlehemi jászolbölcsőben született, új fordulatot adott az emberiség történelmének. Ennek jeléül még időszámításunk is megváltozott. Az időt is attól az áldott pillanattól kezdve számítjuk, amikor elhangzott az Úr angyalának szövege: „Ne féljete! hirdetek nektek nagy örömet...” Amikor megjelent a csillag Betlehem fölött, ekkor vált nyilvánvalóvá a nagy titok, hogy Isten szeret. Nem hosszúálló Isten, hanem irgalmas Isten, gondviselő Atya. Nem azt jelenti ez, hogy Isten csak ekkor kezdte el szeretni az embert, hanem azt, hogy azon az áldott betlehemi éjszakán született Jézus bontotta föl azt a zárt levelet, melyben meg volt írva ez a drága üzenet.

Karácsony estjén ez az isteni szeretet érinti meg szívünket. A mennyei érintésre a mi szívünk is átmelegszik s legalább egy napra megszépül körülöttünk a világ. Lelkünkön lehull a hétköznapi pora s az áhitat szárnyain az elfelejtett, vagy megtagadott Isten felé szállunk, s boldogságtól csordultig telt szívvel énekeljük az angyalok dalát.

Az ember, kinek születését ünnepezzük ezeket mondotta: „... amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást. Erről ismeri meg

ÁHITAT

Gondviselő Istenünk! Szeretnek Atyja! Mint fenyő ágakon apró gyertyalángok, úgy gyúl lelkünkben égi fény karácsony áldott ünnepén. „... A vak sötétség ime szertefoszlott, ragyogva rezg a hajnalcsillag fénye, sorsunk egére.” Ilyenkor útrakelünk gondolatok szárnyán s hányt-vetett sorsunk pihenéshez ér. Szívünk bölcsőjében most is megtaláljuk a mindent megváltó Szeretet gyermekét. Lábaihoz tesszük legdrágább kincseinket, lelkünk áldott jó érzéseit. Az ajándékozás örömeiben magunk leszünk megajándékozottak és hálátelt szívünk Téged dicsőítő áhitatában köszönetet mondunk Neked. Köszönjük mindennapi kenyerünket, mit asztalunkra tettél. Köszönjük hitünket mint lelkünknek kenyerét. Köszönjük azt a gyermek-szemek ragyogásával megszépült órát, melyben magunk is gyermekeké váltunk és az emlékezést, melynek erejével közel kerültek hozzánk ismét szülőföldünk örökszép tájai és drága arcok könyvesmosolya. Köszönjük egyhitű testvériségünk meleg ölelését és ezt a szent ünnepet, mint megváltást szomjazó lelkünk beteljesedést hozó ígértét. Amen.

ÉLET-GONDOK ÉS KARÁCSONYFA.

„Hatalmas dolgot cselekedett az Úr mivelünk, azért örvendünk.”

Zsolt. 126 : 3.

Isten és az Ő legigazabb embergyermek, Jézus nélkül, nem volna teljes az életünk. Jézussal először költözik az örökkévalóság, mulandóságot hirdető földi világnkba. A haláltól való félelmet Jézus vette el szívünk-ből és esérébe adta örök igazságait. Ezek nélkül szegényebb lenne a világ és nyomorultabb az ember. Tanításai egyedül képesek megváltani e földnek vándorát. Ezért mondjuk hálátelt szívvel a zsoltár dicséretét, hogy „hatalmas dolgot cselekedett az Úr mivelünk, azért örvendezünk!” És azért örvendezünk, mert karácsonyi áhitattal telt lelkünkben és örömmizenetként nekünk adott igazságaiban mindig újra, meg újra megszületik és általa mi is újjászületünk. Ez az örökkévalóságnak az a köre, mely az ember szívében zárul. Ez a karácsony értelme! De ezt nem mindenki tudja így. Szokásos ünnepé kopott a karácsony és a valóságos étellel szembeni partra került. Egy régi karácsony előestéjén egy siető férfit láttam egyszer, amint balkarja alatt aktatáskát szorongatott, jobb karja alatt pedig egy kis összekötözött fenyőt: a karácsonyfát. Benne volt ebben a képben az egész modern emberiség. Úgy hatott rám ez a siető ember, mintha csak úgy közszorult volna két fajta valóságnak. A táskában cipelte az életgondjait: számokat, vagy számvetéseket, terveket, vagy ítéleteket, gyógyító kést mások orvosaként, gyógyszerzt vagy francia-kulcsot és kalapácsot. Csupa olyan dolgot, amelyektől megkeményednek arcvonásaink...

A karácsonyfa, amit a másik karja alatt cipel, nemsokára a kis otthona asztalán fog állni. Apró gyertyák lesznek rajta, melyeknek fellobbanó fénye derűt és békességet fog árasztani.

Ehhez a fához még hozzátartozik néhány kedves ének és egy szép mese a világmegváltóról, aki királyfiként az örökkévalóságból az emberek közé érkezik és most ott fekszik szegény gyermekként egy istálló jászolában, fölötte pedig égi kórus himnusza zeng. És mindez még hozzátartozik ahhoz is, amit kereszténységnek nevezünk.

Balra az életgondok táskája, — jobbra a mesék karácsonyfája és közöttük egy ember, Te vagy én. Hogyan jutunk át „ezen” a szoros kapun? — a könnyörtelen lét-küzdelem, a kíméletlen mindennapi gondok és érdekek, meg a jézusi eszmék erkölcsi parancsai és rájuk épített hitvilágunk szorosan hogyan jutunk át? Kihez és hová tartozunk? Kinek van jogosult igénye rájuk? A szerszámmal tömött táskának — vagy a karácsonyfának? Megbékélhet-e egymással a szív és az értelem?

Karácsonykor a legtöbb embernél a szívet illeti a szó. Úgy egy napra legalább. Aztán a gyertyák esonkig égnek. A karácsonyfáról is leperegnek a tűlevelek. A varázslatnak vége. Újra megjelennek a brutális életgondok, megérkezik a mindennapok rideg valósága. Kijézanodunk. — Ez a karácsony? Egy kicsit pihentet, elfeledtet a valóságot — ezért hát Isten hozta

mindenk, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok." „Én például adtam nektek, hogy amiképpen én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek." Példája követésében lelkünk üdvössége és a világ megváltása.

Dr. Csiki Gábor.

Egy ünnepi köszöntő története

Keresztúron az én diákkoromban kétféle tanulóifjúság volt: az ötosztályos kollégium és a tanítóképző növendékei. Az utóbbiak túlnyomórészt a kollégiumból települtek át, ám az új talaj rendszerint megváltoztatta természetüket.

Vass Laji, akivel a kollégiumban jóbarátságban éltem, első éves képezdista korában kosztolólhelyünkön, Imreh Mihálynénál, rámszólt:

— Állj félre előlem, mert én pályaválasztott ember vagyok!

Gyakorlati téren is megcsináltuk a pályaválasztott emberek elsőbbségét. Kosztolólhelyünkön ugyanis a képezdészek az asztal felső helyeire ültek s a fuszujkalevesnek minden értékes részét, tejfölt, tepertőt, szemeket kimerítették, mielőtt a fazék lekerült volna hozzánk.

Osváth Feri, aki nem tudott szabadulni az otthoni gazdaélet emlékeitől, méltatlankodó pillantások után azt mondta nekünk, szomszédainak:

— Csináljunk rázottat!

S valamint a gazdák odahaza a szalmát szénával rázzák össze s úgy adták be barmaiknak, azonképpen mi is az üres lébe kenvérhaját aprítottunk s úgy kanalaztuk be.

2.

Szokás volt akkoriban, hogy a diákok karácsonyra, újévre ünnepi köszöntő lappal diszítették föl a szülői házat. Jókora rajzlap volt ez, rajta virágos keretben színes, aranyos betűkkel szépen kirajzolva: **Boldog ünnepeket kívánok, vagy Boldog újévet kívánok.** A lapot karácsony, vagy óesztendő estéjén kellett a falra kedves meglepetés céljával kiszögezni.

A köszöntő lapok mesterei a képezdisták voltak. Rajzban, festésben, kézügyességben ezek a pályaválasztott emberek messze megelőzték minket gimnazistákat.

Emlékszem egy Jóska nevű kénzős növendékre. A vezetéknévét elfelejtettem már, de a történet, ami személyéhez fűződik, karácsony kavában gyakran eszembe jut.

Jóska december első hetében megjelent kosztolólhelyünkön s előjegyzéseket gyűjtött a köszöntő lapokra. Neki nem szállt feiébe a pályaválasztottság elsőbbsége. Sápadt, búsmosolygású fiú volt, viseltes ruhában, feslett cipőben. Keserű hangon így jellemezte magát: Engem hívnak ma nem ettnek, holnap pedig éhezettnek.

Persze, nála rendeltem meg a köszöntő lapot.

miközén? Nem igaz, de szép? Komolyan venni nem lehet, de felüdülhetünk sajátos szépségében?

Milliók ünneplik így a karácsonyt szerte a világon. És ez a kereszténység és a keresztények nyomorúsága. Jászol, gyermek, angyal-kórus: szép játék, kegyes álom. Szívesen újrászuk meg évről-évre. De komolyan hinni, hogy a karácsony örömmizenetének, áldott evangéliumának valami köze lenne a valósághoz, mindennapi kemény életünkhöz, azt nem! — Pedig, ha igazán élni akarunk, ha valóban szomjazzuk a békességet, ha valóban szent nekünk a szabadság, ha valóban fel akarjuk számolni a szegénységet és az életnek rongyos és megalázó nyomorát, akkor a karácsony és mélyértelmű üzenete kell legyen a legnagyobb életgondunk. Akkor mint élő karácsonyfák, egy isteni gonddal terhesen kell járjuk a világot. És a véka alá nem rejthető gyertya fényességével kell rávilágítanunk arra az igazságra, hogy Jézus istenfiúságunk örök eszményeként érkezett közénk egy nagy üzenettel, mely így szól: Isten gondot visel titeket embertársaim. Megélem az emberebb ember életét, itt ezen a földön, mert itt is lehet. Vakoknak visszaadom a szeme világát, hogy lássanak. Süketeket hallóvá teszek. Tisztátalanokat megtisztítok és a szegényeknek hirdetem az evangéliumot a foglyoknak meg a szabadulást. Csak higgyetek — és éljétek is hitetek szerint. Istennek terve van ezzel a világgal és benne veled. Ne akarjad hát csak a magad terveivel, csak a magad értelme szerint, csak a magad akaratával megváltani. Elég bizonyosságot szerezhettél arról, hogy így nem lehet. De Isten akaratával, Isten terveivel, Isten értelmével egyetértve az emberit úgy lehet. Keressd hát először Istennek országát és a többi mind hozzáadatik néked. Ezt az igazságot, ezt a legreálisabb valóságot tűzd fel karácsonyfád legmagasabb ágára és aztán állj alája és, mert ezt felismerted és tudod és legfőbb életgondodként akard munkálni, zsoltáros ajakkal zengjed: „Hatalmas dolgot cselekedett az Úr mivelünk, ezért örvendezünk. Ámen.

R. Filep Imre.

Jézus

December 25-én születését ünnepli a keresztény világ. Ma már azt sem tudjuk biztosan megállapítani, hogy hányadszor. (A mai időszámítás alapját képező Kiss Dyonisios féle, a VI. sz.-ból való számítás feltevése adatokon alapszik.) Ez azonban nem lényeges. Nem tudjuk, hogy a mostani hányadik Karácsony lesz?! Ne fájjon ez senkinek! Úgy sem volt mindig Karácsony, amikor a naptár azt hirdetett.

Sokkal életbevégoóbb része a problémának az, hogy: Kinek a születési ünnepe Karácsony? Jézusé! Igen, de ki az a Jézus, akinek a születését annyiszor megünnepelte már a világ? Ki az, akit annyi évszázóta sem felejtett el az ember? Hiszen az ember könnyen hajlik a feledésre. Különösen azokat felejtí hamar, akik jót tettek vele. És az ellenségeit inkább számon tartja. Ki az a Jézus? Hányszor és hányan kérdezték! S ma már mondhatjuk, hogy a kereszténység örök kérdése ez.

A történelem szűkszavú és rideg, ha tőle várjuk a feleletet. A názáretbeli Józsefnek és Máriának volt egy ilyen nevű gyermeke. Gyermek és ifjú koráról alig tudunk valamit. Bizonyos azonban, hogy egyéb munkája mellett sokat tanulhatott. Gondolkodó, töprengő természetű volt, aki éber és nyitott szemmel jár; mindent megfigyelt és bántotta, hogy az élet rossz és az emberek igazságtalanok egymáshoz. Ezért, ahogy férfikorba sarjadt, miután alaposan fölmérte lelkének minden képességét, szembe fordult kortársaival. Ostorozta a bűnt, az erkölcstelenséget. Gyógyította a betegeket. Rámutatott a társadalmi és szociális ellenétekre. Az egészséges lélek égi színeivel rajzolt a földre egy világot és nekilátott, hogy azt itt meg is valósítsa. Azonban még azok sem értették meg, akikkel legtöbb jót tett. Ezért rövid három év után keresztre feszítették.

A vallásos képzelet, a mitológia, a teológia és a dogmatika annál többet mond róla. Valójában nem is Karácsonykor született. Akkor lett, amikor Isten azt mondta: „Legyen világosság"! Ő, a világ világossága. Természetében, lényegében egy az Atvával. Az első Karácsonykor emberi formában testet öltött Isten. Ő, aki vállalta rövid háromévre az emberi sorsot, hogy ezzel kiengesztelje a vele egy lényegű Atya másképp engesztelhetetlen haragját. Végeredményében tehát a jászolbólcső gyermeke csak látszólag lesz ember. Valójában pedig emberi alakban mutatkozó Isten.

Mindazt, amit a történelem megőrzött életéről és tanításairól a harmadik századtól kezdve a dialektika és a metafizika átgyúrta a maga világán s ezért van az, hogy a keresztény egyház történelme olyan, mint valami roppant vita, melynek összejtje a megoldatlan kérdés: Ki volt Jézus?

A feleletek summája szerint: A történelem Jézusa ember volt. A dogmák Krisztusa pedig Isten.

Mi unitáriusok ebben a kérdésben is történelmi alapon állunk. Számunkra egy pillanatig sem kétes, hogy a tudomány által felkutatott és tisztázott adatok szerint Jézus a názárethi ácsmester családjából származó ember volt.

És milyen érdekes, hogy ezért a történelmileg cáfolhatatlanul bizonyított vallásos felfogásunkért sokan szeretnének lekicsinyelni minket. Né-

melyek meg éppen haragszanak reánk, hogy mi azt valljuk, hogy Jézus ember volt. Azt gondolják rólunk, hogy mi ezzel elveszünk valamit Jézus érdemeiből és nagyságából. Mások meg éppen istenkáromlóknak tartanak, mondván, hogy az unitáriusok azt merik állítani, hogy Jézus „csak ember” volt. Ma is valljuk az 1568-i tordai országgyűlés határozatát: Mindenki azt az utat válassza az üdvösségre, amelyet inkább akar, amelyik neki legjobban megfelel.

Azt hisszük azonban, hogy mindazok, akik így és hasonlóan gondolkoznak felőlünk, nincsenek kellően tisztában az ember fogalmával. És ha az emberről beszélnek, magukra gondolnak. Arra, ami lett bennük és általuk az ember. Magukra gondolnak. Arra az emberre, akit legjobban ismernek. Mi pedig mindig arra gondolunk, hogy Jézusban mivé lett az ember. E kettő között pedig egyelőre mérhetetlen a különbség.

Upton Sinclair, a szocialista író szerint is Jézus istensége lélektani lehetetlenség. „És hogyan lehetett Jézus egyszerre Isten és ember is”? Így kiált fel — „Lélektanilag ez annyit jelent, hogy egyszerre mindent tudunk és ugyanakkor nem tudunk mindent.”

A francia Renau, az 1860–61. évben a régi Phoenicia feltárására indult tudományos társaság vezetője írja: „Hosszan időztem Galilea határain és gyakori utakat tettem benne. Keresztül-kasul jártam az evangéliumi tartományt. Jártam Jeruzsálemben, Hebronban, Samáriában. Jézus történetének szinte egyetlen jelentős helységét se hagytam felkeresetlenül. Ez az egész történet — Jézus élete — oly tapinthatóvá, szilárdá vált, hogy meglepett. Egy ötödik Evangélium tárult szemem elé, megtépdese, de még mindig olvashatóan. És ettől fogva Máté és Márk elbeszélésein át egy elvont lény helyett, aki mintha soha sem is lett volna, egy csodálatra méltó emberi alakot láttam élni és mozogni.”

Nos, ez az ember, aki rövid három év alatt úgy beleélte magát cselekedeteivel és tanításaival kortársainak életébe, hogy 18 és félszáz esztendő után is az ő kilétét kutató tudós majdnem fölismeri a régi rögökön lába nyomdokait is, ez az ember csodálatos életével és tanításaival Isten legnagyobb ajándéka az emberiség számára.

Az Ő születési ünnepe Karácsony! Az egyedül igaz emberé, akiről Isten azt mondja: „Ez az én szerelmes fiam, akiben én gyönyörködöm, őt hallgassátok.” Az örök emberé, aki ma is azt mondja nekünk: „Vegyétek fel magatokra az én igámat és tanuljátok meg tőlem, hogy én szelid és alázatos szívű vagyok és nyugalmat találtok a ti lelketeknek.” A tökéletes emberé, akinek élete ma is hívogatóan ragyog fel előttünk: „Példát adtam néktek, hogy amiként én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek.” „És boldog valaki én bennem meg nem botránkozik.”

Pethő István.

Háromszék felekezeti megosztása 1619-ben.

Keserői Dajka János ref. püspök 1619-i vizitációja Háromszéken régóta vitatott kérdése a ref. és unit. egyháznak. Az unitáriusok a hagyomány alapján azt állítják, hogy a püspök ez alkalommal 62 unitárius egyházközséget térített át reformátusnak erőszakkal. Ellenben a reformátusok a számot kétségbevonva, csak annyit ismernek el, hogy a püspök eltávolította, vagy áttérésre kényszerítette azokat az unitárius papokat, akik a közös szerveszet előnyeit kihasználva, református gyülekezetek lelkészi állását foglalták el. Ezt mondja Juhász István, aki legújabbán, 1947-ben foglalkozott a kérdéssel „A székelyföldi református egyházmegyéek” c. tanulmányában.

Ideje, hogy a felekezeti túlzásokat abbahagyva, egyszer már feltárjuk a valóságot. E kérdésben is az Unitárius Egyház kolozsvári levéltára jön segítségünkre, amennyiben ott fennmaradt egy a helyszínen felvett vallatási jegyzőkönyv 1630-ból, vagyis egy évtized múlva. Bethlen Gábor 1629-ben meghalt s az új fejedelemtől, Brandenburgi Katalintól remélték az unitáriusok, hogy sérelmüket orvosolja. Ezért eszközölték a kihallgatásokat Háromszéken. Összesen 58 tanut hallgattak ki s ezt a jegyzőkönyvet egész terjedelmében a mi kis lapunkban természetesen nincs terünk közölni. Csak néhány tanuvallomást közlök, ez is eléggé megvilágítja a háromszéki kérdést. Illyefalvi Demeter, 85 éves, ezt vallotta: Tudom, hogy Dávid Ferenc s annakutána Demetrius Hunyadi unitár. püspökök valának s azok püspökségek alá tartoztanak az egész háromszéki papok válogatás nélkül. Tudom azt is, hogy Háromszéken az faluk mind unitária, mind pedig trinitaria religio (háromság hívő) való papokat a elegendőleg fogattanak. Keserű uram annakutána tön választást az papok és religiók között.

Illyefalvi 1545-ben született s így már felnőtt férfi volt Dávid Ferenc püspöksége idején, tehát tudta, hogy akkor az egész Háromszék az unit. püspök kormányzása alá tartozott. Voltak ott ref. papok, de azoknak a feje is Dávid, majd Hunyadi volt.

A 70 éves Zajzon Péter, Sepsiszentgyörgyről a következőket mondta: Tudom, mikor Dávid Ferenc püspöke vala az unitáriusoknak, az egész Háromszék az ő püspöksége alá tart vala. Annakutána Demetrius Hunyadi tön püspöke az unitáriusoknak, annak is püspöksége alá tart vala az egész Há-

A szünidő kiadásakor fölkerestem Jóska.

Akkorra már minden megrendelésnek eleget tett.

— Hogy ment az üzlet? — kérdeztem.

— Jobban is mehetett volna! Remélem, hogy legalább a cipőmet meg tudom igazítani a keresetből.

Kifizettem a hat krajcárt. Jóska búcsúzáskor egy nagy darab rajzpapírra mutatott.

— Az a baj, hogy ez a drága papír megmaradt. A boltos nem vette vissza.

— Szüleidnek is készítesz belőle. Rokonaidnak.

— Nincs nekem senkim a világon! — mosolygott Jóska. — Egyedül állok, mint az ujjam.

— Hol töltöd a szünidőt?

— Kimegvek Gagyba, segítek a vén kántornak énekelni. Legalább jóllakom s nem fázodom.

3.

A történet folytatását Palkó Jánostól, a községi bíróság hajdújától tudtuk meg a szünidő után.

Palkó bácsi karácsony első napján a templomozás végeztével, mint gondos hivatalbeli ember, be akart nézni a bíróságra: be vannak-e téve az ablakok, elaludt-e a parázs a kályhában. Hát mit lát messziről? A bíróság kapujában, a hirdető tábla előtt, nagy sokaság hullámszik. Mi történhetett az ő tudta nélkül? Kitért a „bonyodalom”, katonai behívások vannak?

Utat könyökölt magának a csödületben, ránézett a hirdetőtáblára, hát egy gyönyörű kép ragyog előtte! Virágos keretben aranyos betűkkel kirajzolva: Boldog ünnepeket kíván a város egész lakosságának egy szegény képezdista.

Ámuldoztak a népek, dicsérték a képet. Vajon ki lehet a szegény képezdista?

— Akárki, viszonzunk kell a köszöntését, majd kiderül a személye, — mondta Palkó János.

Bement az irodába, kihozott egy nagy rézperselyt, amibe választáskor a szavazatokat szokták gyűjteni, felerősítette a táblára.

— Tessék adakozni! — mondta a tömegnek. A köszöntőlap híre az egész városon elterjedt, seregestől siettek az emberek, hogy a jóakarátú, szegény képezdistának adakozzanak.

Jóska, mert persze ő volt a köszöntő, ünnep után szépen felöltözött az adományokból s egyéb anyagi bajait is eligazította. Nevezetesen ember lett belőle, szívesen hívták meg ebédre, vacsorára, jól fizetett neki, hogy a város egész lakosságához intézte köszöntését.

4.

Milyen szép volna, ha a mi nehezsorsú kis lapunkkal, az Unitárius Élettel is valami ilyen csoda történnék! Ha ünnepi köszöntőjét, amely az egész unitárius közösséghez szól, szívesen vennék s adományokkal, az előfizetési díjak leróásával hű barátjukat kiragadnák a méltatlan küzködésből!

Gyallay Domokos.

Láthatatlan asszonyi kezek

Karácsonyi készülődés idején, szerény ajándékokon babrálgatva, az az ezer meg ezer asszonyi kéz jut az eszembe, melyek e percben szintén szeretettel azon iparkodnak, hogy hűek legyenek a kevesen és örömet szerezzenek azoknak, akiknek nem szabad megérezniük a nincset.

Láthatatlan asszonyi kezek... Egy veretényes őszi vasárnapon hallottam a felejthetetlen prédikációt a Pál apostolt megmento ismeretlen emberek kezeiről. Nem tudjuk, kik eresztették le Pál apostolt éjnek idején az ellenséges város külső faláról, de akik tették: történelmet cselekedtek. Így mi sem tudhatjuk, hogy kezünk egy-egy mozdulatával, jelentéktelennek tűnő kis segítséggel hogyan szolgáljuk hitünk és magyarságunk megmaradását.

Az asszonyi munka különösen alkalmas arra, hogy hatalmát lekicsinyeljük. Műló, egyszerű, szóra sem érdemes dolognak tűnik, hogy tisztán tartjuk és tápláljuk a reánk bízottakat.

De míg egyfelől munkánkat lekicsinyeljük, a nehézségeket túl nagyra, az akadályokat leküzdhetetlennek érezzük. Zúgolódunk. Csüggedünk. Kétkedünk. Panaszkodunk. Tépeldünk. Pedig szabadna-e kicsinyhitűeknek lennünk, ha igazi unitárius asszonnyak tartjuk magunkat?

Mostanában különösen sokat gondolkodom a régi unitárius asszonyok történelmet formáló, láthatatlan asszonyi kezére... Nevüket nem tudjuk, alakjuk beolvadt az elmúlt évszázadok homályába. Mégis nekik köszönhetjük, hogy hitünk a súlyos megpróbáltatások ellenére fennmaradt. Nekik köszönhetjük, hogy olyan tiszta, világos, egyszerű hit éltet, mely nem kerül ellenmondásba a természettudományos világnézettel, hiszen keletkezése óta a misztikum nélküli józan gondolkodás értékét hirdette.

Büszkék vagyunk rá, hogy a mi püspökeink nem zsákmányoltak ki soha senkit, hitünkhöz vér nem tapadt, panjaink együtt éltek a néppel s értelmiségünk a dolgozóparasztságból származott. De vajjon megvalósítható volna-e az unitarizmus e becsületes életformát a láthatatlan asszonyi kezek nélkül?

Ahhoz, hogy a torockói iskola diákjai teli tarisznyával térhessenek vissza a kántálásból, ezeken a napokon az asszonyoknak egy-egy kenyérrel többet kellett dagasztaniuk, korábban kellett kelniük, a család ebédjét úgy kellett izesíteniük, hogy ne hiányozzék a diákok tarisznyájába kerülő kolbász... A székelykeresztúri, kolozsvári kollégiumokat építő ősök feleségei sem fordíthatták cifraságra azt a pénzt, ami az iskolaépítésre jutott. A székely falvak templomtornyaira abból a szorgalomból futotta, amiről a Homoród-

romszék. Azt is tudom, hogy Háromszéken nem volt válogatás az papokban, ha egy esztendőben egy falu háromságos papot avagy deakot (rektort) tartott, más esztendőben ugyanazon falu unitárius papot és deakot tartott válogatás nélkül.

Tehát itt van a kérdés lényege. Nem voltak református gyülekezetek, ahogy Juhász István állítja, amelyet unitárius papok jogtalanul elfoglaltak volna. Ha most a községek szabad választási jogát keserű Dajka korlátozni akarta s megállapítani, hogy melyik község többsége ref., melyiké unitárius, annak meg volt a módja az erdélyi törvényekben: egy bizottságot küldtek ki, amelyben a négy recepta religio egy-egy tagja helyet foglalt. De keserű Dajka ehelyett egy világi ref. urat megfelelő karhatalommal vitt csak magával a vizitációra (ha ez az erőszakos fellépés vizitációnak nevezhető).

Hallgassuk meg erre a tanuként szintén valló 54 éves Szentiváni Gergely unit. papot. Ezt vallotta: „Tudom, hogy Keserű uram egyszer Szentivánban Mikó György urammal, másszor Beldi urammal Kilyenben vizitálta papokkal együtt, a vizitációkor én kilyéni pap valék, engemet Kilyenből mas üvé küldöttek vala, nem engedék meg, hogy itthon legyek. Az generális gyűlésben mi, az kik unitárius papok voltunk, Marosvásárhelyt elé állánk s azt kívánok Okegyelmetől, hogy minket az régi ususban (gyakorlatban) megtartsan. Okegyelme azt monda, hogy azt nem fogadta. Kolozsvári Bálint felállt s azt monda: Kegyelmedet püspök uram arra eskettem meg, hogy kegyelmed megtartsa esküjét stb.”

Kolozsvári világi úr lehetett, aki figyelmeztette a püspököt, hogy esküje ellen járt el Háromszéken.

A lényeg e vallomásban még az, hogy vizitációnak nem nevezhető az az eljárás, mikor a község papját eltávolítják s távollétében vizitálnak. Ezt vizitációnak semmiféle egyház, se az unit., se a ref. nem nevezheti.

*

Ezekután állapítsuk meg a következőket:

Dávid Ferenc nagy szabadságot engedélyezett a háromszéki községeknek. Keserű Dajkának nem tetszett az a békés egyetértés, amiben a háromszékiek éltek s amiért Bethlen Gábor még 1614-ben az ottani papoknak adott nemesi kiváltságlevelében megdicsérte őket. Ha ő ezt a helyzetet meg akarta változtatni, megnyugtatóan csak az ország törvényeinek megtartásával tehetett volna. Hogy hány unitárius papot távolított el s ezzel a községet végleg reformátussá tette, ezt ma már megállapítani nem tudjuk, tehát számokat e tekintetben ne emlegessünk. A reformátusok pedig ismerjenek el annyit, hogy püspökiük túlbuzgóan és egyoldalúan járt el. (A vallatás másolatát Kelemen Lajos főigazgató úrnak köszönöm.)

Botár Imre.

völgyének gyümölcsöskertjei tanuskodnak.

Az elnyűhetetlen szöttes lepedők, törölközők, fehérneművásznak segítettek a szolgadiáknak, hogy ne kelljen rongyoskodnia. A szövöszék kátogása kíséri az unitárius élet fejlődését évszázadokon keresztül.

Unitárius dédanyáinknak számtalan olyan nehézséggel kellett megküzdeniük, melyeket mi már csak hírből ismerünk. A Habsburgoktól kizsákmányolt országban néha olyan éhínség pusztított, hogy nem egy unitárius lángelmének abba kellett hagynia a diákoskodást, hogy kétkeze munkájával megmentse szüleit és testvéreit az éhezéstől.

A tudomány mai fejlettsége elfelejteti velünk, hogy a gyermekágyi láz, a torokgyík és a feketehimlő milyen pusztításokat idézett elő. Tehetetlenül kellett néznie az anyának, hogyan ragadja el gyermekeit a járvány.

A tűzvész is lassan regények témájává halványul, az árvíz is ritkán tombol. Naptalan régi házak hűvös homálya komor lehetett nagyablakos mai otthonainkhoz képest. Sem a rektor feleségének, sem a földműves asszonynak nem lehetett könnyű, de annyi mindig előteremtettek, hogy Bibliára és puha kenyérre tellett.

Unitárius otthonainkban mindenütt akad néhány régi könyv,

mely az unitárius történelemmel foglalkozik. A második világháború előtt, egyformán folyó életünkben hiába olvastunk a történelmi időkről szóló könyveket: nem értettük, hogy elődeink megmaradása mennyi hitet, bátorságot, életerőt és szeretetet igényelt.

A karácsonyi ünnepek csendjében keressük elő ezeket a könyveket és az unitárius művelődéstörténet lapjait lapozgatva, gondolunk azokra a láthatatlan asszonyi kezekre, melyek lehetővé tették, hogy hitünk fennmaradjon és tovább szálljon nemzedékről-nemzedékre.

Sz. Weress Jolán.

Az „Unitárius Élet” előfizetési díját az 50.561. számú postatakarékpénztári csekkszámra kérjük befizetni.

1 hónapra csak 1 forint.

Befizetési lap kapható vidéken a lelkesnél, Budapesten a Köri Tanács irodában 9–14 óra között és a budapesti egyházközség pénztárosánál.

A Magyarországi Unitárius Egyházköri Tanács címe: Budapest, IX., Hőgyes Endre-u. 3. sz. Postatakarékpénztári csekkszám-lájának száma: 42.214. Telefon: 184–602.

H I R E K

Kedves olvasóinknak Istentől áldott karácsonyi ünnepeket és boldog újesztendőt kívánunk!

BUDAPEST:

Az Unitárius Asszonyok Biblia Körében november 21-én és 28-án **S. Nagy László** tartott, — élénk színekkel tolmácsolt — előadást az asszonyoknak a világtörténelemben és a világirodalomban betöltött szerepéről és a magyar nagyasszonyok életéről. Unitárius nagyasszonyaink emlékét **Buzogány Anna** és **dr. Gyulay Zoltánné** elevenítették föl korábban megtartott meleghangú előadásokban.

A Budapesti Teológiai Intézet világiak teológiája előadás sorozatában november 18-án **Ferencz József**: **Dávid Ferenc** a XX. század unitárius irodalmának tükrében. **Györfi István**: Az ószövetségi népek vallása címen tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást. December 2-án **dr. Csiki Gábor**: **Presbiterek**. **Györfi István**: A földközi tenger népeinek vallása című, igen érdekös és értékes előadásait szintén szépszámu gyülekezet jelenlétében tartották meg. December 16-án d. u. 6 órakor **R. Filep Imre**: A synoptikusok és **János evangéliuma**, 7 órakor **dr. Abrudbányai János**: Az unitárius kereszténység mai problémái című előadásai kerülnek sorra. Jövő évi január 6-án d. u. 6 órakor: **dr. Csiki Gábor**: A pápirend, 7 órakor **Ferencz József**: **Dávid Ferenc** a XX. század unitárius irodalmának tükrében (II. előadás, 1920—1949. közötti évek) címen tartanak előadást. Az előadásokra ezúton is felhívjuk érdeklődő híveink figyelmét.

Ahitatot tartott a budapesti egyházközség december 3-án este 6 órakor. Barabás István lelképásztor a „Miatyánk” egységes szöveg szerinti imádkozásának szükségességével foglalkozó bevezetője után **Gidó Béla**: **Jakab Elekről**, a 48-as honvédről emlékezett meg vonzó előadásban.

Az unitárius diákokthoz javára az alábbi újabbi adományok érkeztek a Misszióházhoz: **dr. Mátyás Dezső**, Kaposvár 20 dr. **Csiki Gábor**, dr. **Hegedüs Gyula** 10—10. **Csécs Elemér** 24. **Gidó Béla**, dr. **Péterffy Gyula**, id. **Péterffy Gyula**, **Kispest dr. Veres István** Nviregvháza 10—10. **Ujvári László** 8. **Aitai Kovács József** 3. özy. **Gróf Miklósné** 6. **Polgár Margit** 5. **Nagy Dénesné** (Rákoshegy) 20. **Borosnvai Béla** (Veszprém) 5 forint. További kegyes adományokat kérünk az Unitárius Misszióház 57.275. sz. csekk számlájára.

A diákakció céljaira november hóban a budapesti egyházközséghez a következő adományok folytak be: **Aitai László** 10. **Ferenczy István** 10. **dr. Szentgyörgyi Ferenc** 10. **Nyúzó Gyuláné** 4. **dr. Semerédy Sándor** 2. **Kutasi Eszter** 3. **Patakfalvy Sándor** 10. ifj. **dr. Csiki Gábor** 12. **dr. Bor-**

bély András 10. **dr. Papp Antalné** 6. **Mikó István** 5. **dr. Gyulay Tibor** 5. **Mocsáry Gézané** 8 és **dr. Schey Ilona** 2 forint.

DUNA-TISZAMENTI SZÓRVÁNY-EGYHÁZKÖZSÉG:

Rákospalotán november 13-án jól sikerült **Dávid Ferenc** emlékünnepelelyt tartottunk. nagy püspökünk halálának 370-ik évfordulója alkalmából. A MÁV-telepi ref. gyülekezeti terem megtöltötte az egybegyűlt közönség. **Dr. Csiki Gábor** püspöki helynök megnyitója után **Sütő Nagy László** író, egyházi tanácsos afia tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást **Dávid Ferencről**. Szavalt **Husztai János** és **Horváth Mártika**. Az utána következő ünnepi istentiszteleten a szolgálatot **Pethő István** egyházközi főjegyző-lelkész végezte. kántorizált **Czirmay György**. A közénket **Székely Béla** énekelte: **Adjunk hálát mindnyájan...** amelyet maga **Dávid Ferenc** írt. A Rákospalota-pestújhelyi unitárius asszonyaink úszonnával vendégelték meg az egybegyűlteket. Áldja meg a jószágos Isten valamennyiüket áldozatos, jó szívűkért. **Jäger Béláné** rákoshegyi hívünk kedves adománnyal járult hozzá a gyülekezeti nap sikeréhez.

Id. Fedor Ferenc rákoshegyi hívünk, szórványegyházközségünk egyik igen buzgó presbitere, november 17-én váratlanul elhunyt.

Elekes Mihály rákospalotai hívünk november 19-én rövid szenvedés után elhalt. Pihenésük legyen csendes. Fő szeretteinek pedig ad-ion a mi egy igaz Istenünk vigasztalódást.

Özy. Elekes Mihályné, néhai férje **Elekes Mihály** emlékeztetése a rákospalotai templomalap javára 50 forintot adományozott. Isten áldja meg érette.

DUNÁNTÚL:

1949. november 19. és 20. napjain meghitt unitárius szórványünnepségek zajlottak le Sopronban és Szombathelyen. Szombaton, 19-én d. u. 5 órai kezdettel a szombathelyi ref. gyülekezeti teremben az evangélizációt **dr. Csiki Gábor** tartotta. Másnap d. e. 11 órakor ugyancsak a szombathelyi ref. templomban szolgált püspöki helynök úr. Ugyanakkor Sopronban, a református templomban a szórványlelkész szolgált. 20-án d. u. 5 órakor Sopronban evangélizációt tartott **dr. Csiki Gábor**, szépszámu gyülekezet előtt.

A polgárdi hívek november 27-én meghitt ünnepség keretében emlékeztek meg a világ unitáriusságáról. Egyházi ének, ima, majd bibliaolvasás után a lelkész, képek bemutatása mellett ismertette a világ unitáriusságának mai helyzetét. A perselypénz szép összegét a háborúban elvesztett úrasztala és szószéki terítők pótlására fordítuik.

A polgárdi egyházközség beszerzendő úrasztala- és szószékterítő javára bibliajelzőket készített fehér szalagra festve. Kapnátok virágdisz-

A harang

Visszhangul a pestszentlőrinci unitárius templom harangjának első szavára.

Egen és a földön,
ég felett s föld alatt,
mindig szól, zeng egy hang:
hallottad?

Mindennap,
munkában s vasárnap
szüntelen szól e hang:
hallottad?

Madarak dalában,
falevél, ha zizzen,
bogárzümmögésben mindig neked
hallottad? izen.

Vihar, hogyha tombolt,
bomba, mikor rombolt,
mindig neked izent:
hallottad?

Szíved hogyha rebben,
napkelte, ha lebben,
mindig szól ez a hang:
hallottad?

Élő vagy? Halott vagy!?
Hallottad?
Föld alól is üzen,
hallottad?

S hogyha önfeledten
talan elhantoltad
lelkedben a folyton
csendülő hangokat:

Isten megkondatja,
újfent a toronyba
zúgó harangokat
s üzeni:

Ember vagy! Parány vagy!
Halld meg hát
a hívó hangokat
s szívedben mindennap
verien, zúgion, búgion
ez a szent tiszta hang:
Isten örökhangia:
a harang!
a harang!

Budapest, 1949. szeptember 3.

Sütő Nagy László.

téssel, az unitárius címerrel és bármelyik magyarországi, esetleg unitárius templom képével, bibliai jelmondatokkal. Ára: 1.50, 2, 2.50 forint, nagyság szerint. Rendeléseket Dunántúli unitárius egyházközség Polgárdi címre kérünk.

SZEGED:

Dr. Gelei József szegedi egyetemi tanár, egyházunk volt főgondnoka a közelmúltban töltötte be egyetemi professzori működésének 25. évét. Műveinek a Magyar Tudományos Akadémia által többszöri díjazással történt kitüntetése, rendes akadémiai tagválasztása, jelzik e 25 év kimagasló eseményeit. Atyánkfiának Istentől tartós egészséget és tudományos pályáján további sikereket kívánunk.

A diákokért

Az unitárius Misszióház diákotthona válságos helyzetbe került. Külső erőforrásai kiapadtak, a belső kimerültek. Egyre kevesebb azoknak a híveinknek a száma, akik rendszeres adományaikkal hozzájárulnak a diákotthon fenntartási költségeihez. Pedig éppen most kellene, hogy egyre többen és többen siessenek segítségére az intézménynek, s filléreikkel tegyék lehetővé, hogy a diákotthon fenntartható legyen.

A Misszióház húsz egyetemi és más főiskolai hallgatónak nyújt otthont, túlnyomó részben erdélyi véreinknek, kik otthonuktól távol, nehézségekkel küzdve tartják fenn magukat.

Könnvitsük meg ezeknek a szülőföldjüktől elszakadt ifjaknak itt tartózkodását, tanulását s az Unitárius Misszióház 57.275. sz. csekk számláján iuttassuk el havonkénti adománvainkat, s ezzel tegyük lehetővé, hogy diákiaiink otthonunkban ne érezzék a tél hidegét, s meleg és tiszta szobákban készülhessenek arra, hogy egykor majd ők is lesznek az Egyház fenntartói. **G. B.**

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY:

Protestáns liturgikus áhitat keretében — november 27-én — szentelték emlékünnepet a 370 évvel ezelőtt mártírhalt szenvedett egyházalapító első püspökünk, Dávid Ferenc emlékének. Ez alkalommal is templomunkat megtöltötték unitáriusok és protestáns testvéreink vegyesen. Könyörgést és záróimát mondott és bibliát olvasott Györffy Sándor ref. lelkipásztor. Énekelt a vásárhelyi Iparos Dalárda. Boros Áron kántor magán-énekekkel emelte az istentisztelet áhitatát. R. Filep Imre lelkész a reformáció nagviainak és Dávid Ferencre való emlékezés idejében „Beszélhetünk-e új reformációról” címen mondott ünnepi beszédet.

ROMÁNIÁBÓL ÍRJÁK:

Az újonnan megejtett esperes választások során a székelkeresztúri kör újból **Útő Lajos** lelkészt, a felsőfehérvári kör: **Lőrinczi Lászlót**, a tora-aranyosszéki kör: **Gombási Jánost**, a kolozsdobokai kör: **Sehe Ferencet**, a háromszéki kör: **Ürmösi Gyulát** választotta meg esperesévé.

A székelkeresztúri egyházközség presbitériuma a népi demokrácia szellemének megfelelően újjáalakult. — az eddigi 30 presbiter helyett 12 presbitert választottak meg. — 11 közülük munkás és dolgozóparaszt, illetőleg kisiparos.

A dr. **Szoiga Ferenc** ny. főgimnáziumi igazgató személyében értelmiségi tagja is van az új presbitériumnak.

Szörványhívek látogatása. Polgárdi lelkipásztorunk a dec. 18. előtti héten zalamegyei híveinket látogatja.

Istentiszteletek sorrendje:

1949. dec. 15. és 1950. jan. 15. között tartandó istentiszteletek.

* Úrvacsoraosztással egybekötve.

Helye	év	hó	nap	óra	Szolgálat
Debrecen *	1949.	XII.	25.		B. K.
Eger *	1949.	XII.	26.		B. K.
Nyíregyháza *	1950.	I.	7.		B. K.
Rákosszentmihály *					
az evang. templomban	1949.	XII.	25.	9	B. M.
Rákospalota *					
MÁV-telepi ref. templ.	1949.	XII.	25.	11	B. M., F. J.
Felsőgöd ref. templ. *	1949.	XII.	25.	15	B. M.
Sashalom *					
lakót. fürdőterem	1949.	XII.	25.	10	H. J.
Újpest ref. templ. *	1949.	XII.	25.	12	H. J.
Rákosszentmihály evang. templ. *	1949.	XII.	26.	11	B. M.
Rákoshegy ref. imah. *	1949.	XII.	26.	12	B. M.
Szentes evang. templ.	1949.	XII.	18.	17	R. F. I.
Hódmezővásárhely *	1949.	XII.	25.	9	R. F. I.
Orosháza	1949.	XII.	25.	14 ^{1/2}	R. F. I.
Szeged *	1949.	XII.	26.	11	R. F. I.
Bázakerettye *	1949.	XII.	18.	10	Sz. J.
Pécs szentkeresztúri *	1949.	XII.	25.	9	P. I.
	1949.	XII.	26.	9	H. J.
Pécs szentlőrinc *	1949.	XII.	25.	15	P. I.
	1949.	XII.	26.	11	H. J.
Vecses *	1949.	XII.	25.	11	P. I.
Üllő ref. templ. *	1949.	XII.	26.	18	P. I. H. J.
Csepel ref. gyűl. teremben *	1949.	XII.	26.	11	P. I.
Soroksár ref. templ. *					
unit. és ref. közös istentisztelet.	1949.	XII.	26.	18	P. I.
Pécs szentlőrinc ó évi istentisztelet.	1949.	XII.	31.	18	P. I.
Misszióház *	1949.	XII.	25.	10	dr. Cs. G.
	1949.	XII.	26.	10	H. J.

Karácsonyfa ünnepélyek

Hódmezővásárhelyen a templomban. Szentesen közösen istentisztelet az evangélikusokkal az evang. templomban. Liturgizál **Virányi Lajos** evang. esperes, prédikál **R. Filep Imre**. Mindkét lelkész szolgálatával a két testvéregyh. híveinek úrvacsoraosztás.

Pécs szentlőrincen a gyülekezeti teremben.

1949. XII. 18. 17

A szülők hozzák el az ünnepélyre kisebb gyermekeiket is. Az ünnepélyen a lelkipásztor helyben készített patogatott kukoricával (kakassal) vendégeli meg a résztvevő gyermekeket.

B. K. = Buzogány Kálmán. B. M. = Bencze Márton. F. J. = Ferenc József. H. J. = Huszti János. R. F. I. = Remetei Filep Imre. Sz. J. = Szász János. P. I. = Pethő István. dr. Cs. G. = dr. Csiki Gábor.

HALOTTAINK:

Pécs Aladárné Mózes Erzsébet, néhai Mózes András egykori neves kolozsvári lelkészünk leánya meghalt. Pihenése legyen csöndes.

Márkos Albert kolozsvári főgimnáziumunknak egykori kiváló tanára, f. évi november 17-én, életének 72. évében Székelykeresztúron elhunyt. Nagy felkészültségű tanár és mély érzéstől áthatott derűs lelkű ember volt, aki generációkat nevelt az életnek és az unitárius anvaszentegyháznak, amely egyik leghűségesebb fiát vesztette el benne. Öszinte részvéttel osztozunk népes, szép családjának gyászában, s a jó Istentől vigasztalást kívánunk.

Szathmárv Pál nv. őrnagy-hadbíró, 78 éves korában f. évi november 23-án meghalt. A gyászolókon legyen az Úr kegyelme.

Hír Indokínából. Kedves üdvözlét hozott a posta távolkeletről. Péter Árpád a Misszió Ház Diákotthonának egykori lakója írja Indokínából, hogy Laiga kikötőben közreműködésével unitárius egyházközség alakult. Az egyházközségnek 322 híve van. Templomuk is van.

UNITÁRIUS ÉLET

A lap tulajdonosa a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Csiki Gábor.

Budapest, IX., Högyes Endre-utca 3.

Évi előfizetési díja: 12 forint.

Nyomatott Máté Ernő könyvnyomdájában, Budapest, VIII., József-u.

41. szám. — Telefon: 137-626.

C.M.